

Citu pieredze

Francijas Republikas savdabīgā konstitūcija

Doc. Dr.iur. RINGOLDS BALODIS, LU Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras vadītājs, – "Jurista Vārdam"

Par franču nācijas tiešajiem senčiem tiek uzskatīti franki un galli. Ciltis, kuras romieši sauca par galliem, bet senie grieķi par ķeltiem Rietumeiropā ienāca no austrumiem pirms 3.–4.gs. Gallu apmešanās vieta bija pašreizējā Francijas teritorija. 5.gs. Galliju iekaroja vācu ciltis – franki. Ar laiku iekarotāji ar iekarotajiem saplūda vienā tautā – francūžos. Šo laiku var uzskatīt par nācijas dzimšanas dienu arī vēl tāpēc, ka 496.gadā Francija tika kristianizēta.¹ Par mūsdienu Francijas valsts dibinātāju tiek uzskatīts Filips II (1180–1223), kas izveidoja vienotu politisku un tiesisku bāzi.² Lai arī Francija joprojām ieņem svarīgu vietu Eiropas politikas veidošanā, Francijas kā Eiropas lielvalsts ziedu laiks, protams, ir Napoleona Bonaparta valdīšanas impēriskais periods. Napoleona laika priekšvēstnesis bija karaļu varas absolūtisms, kas savu apogeju sasniedza Luija XIV valdīšanas laikā (1643–1715), kura izteiciens "Valsts – tas esmu es" ir kļuvis par absolūtās monarhijas esenci.³ Luijs XIV Franciju novājināja ilgstošos karos pret kaimiņvalstīm un iedzina tautu izmisumā. Lai nomierinātu tautu, viņa pēctecis Luijs XVI 1789.gada maijā sasauca kārtu sapulci, kurā katrai no trim kārtām bija viena balss. Šis solis izrādījās jau stipri novēlots, jo "trešā kārta" šādai balsošanas procedūrai nepiekrīta. 1789.gada jūnijā šīs "trešās kārtas" deputāti sanāca kopā un nosauca sevi par Nacionālo sapulci – vienīgo tautas viedokļa paudēju. Karalis tomēr sasauca savu "trīskārtu sapulci", bet Nacionālo sapulci neatzina.⁴ Tā sākās Lielā franču revolūcija (1789–1794), kuras rezultātā tika gāzta monarhija, lai pēc deviņiem gadiem tā atkal tiktu restaurēta ar revolucionāro ģenerāli Napoleonu I kā imperatoru.⁵ Pēc viņa sakāves iestājās tā saucamais reakcijas laikmets. Divkārt tika izveidota republika un atkal restaurētas monarhijas, līdz 19.gadsimta beigās Francijas republikāniskais pārvaldes modelis beidzot nostiprinājās.⁶

Pavisam kopš 1789.gada Francijā tapuši 15 konstitucionāli dokumenti, kas liecina par to, ka Francija konstitucionālo tiesību jomā Eiropā ir atstājusi ievērojamu iespaidu. Salīdzinājumā – Lielbritānijā kopš 1688.gada revolūcijas nav tapis neviens dokuments, kuru varētu uzskatīt par valsts pamatliku-

mu. Nav šaubu, ka Francijas milzīgā konstitucionālā pieredze ir ietekmējusi un joprojām turpina ietekmēt pasaules konstitucionālo tiesību attīstību, savu atspulgu rodot daudzās jaunās un ne tik jaunās konstitūcijās un to projektos. Pirms pašlaik spēkā esošās 1958.gada konstitūcijas Francijai ir bijušas 17 konstitūcijas un hartas.⁷ Pirmā no tām bija Francijas 1791.gada 3.septembra konstitūcija, kuru bija spiests apstiprināt Francijas karalis Luijs XVI.⁸ Konstitūcija līdz tam absolūtā monarhija tika ierobežota, un parādās jau varas dalīšanas institūts. Pirmo reizi Francijas vēsturē par augstāko likumdevēju tiek noteikta Nacionālā sapulce. Otrā konstitūcija tika pieņemta 1793.gada 24.jūnijā. Šī konstitūcija ir ievērojama ar to, ka tajā pirmo reizi tika pasludināta republika.⁹ Vēl tā ir ievērojama ar to, ka par tās neatņemamu sastāvdaļu ir Cilvēktiesību deklarācija, kurai ir ļoti liela nozīme pasaulē.¹⁰ Francijas Otrās republikas 1848.gada konstitūcijā varas dalīšana jau ir strikta un visai jaušami kopē Amerikas Savienoto Valstu konstitūcijas varas atzaru savstarpējās kontroles un līdzsvarošanas principu. Konstitūcijā tiek paplašināta demokrātijas izpratne, jo tā paredz vienkāršai tautai vēlēšanu tiesības (tiesa, tolaik gan vēl tikai vīriešiem). Tolaik šis fakts pats par sevi nozīmēja, ka kontinentālās Eiropas centrā sāk parādīties idejas, kuru attīstības realizāciju mēs redzam šodien. Prezidentam Francijas Republikas 1848.gada konstitūcija piešķir izpildvaru un likumdevēja iniciatīvas tiesības. Trešās Francijas republikas 1875.gada konstitūcijā, kas sastāvēja no trim atsevišķiem konstitucionālajiem likumiem,^{*} par galveno tika atzīts parlaments, kura kompetencē bija vēlēt prezidentu un veidot valdību. Saskaņā ar 1875.gada konstitūciju, parlaments sastāvēja no divām palātām.

Par šo Francijas Trešās republikas konstitūciju ir jāatzīmē, ka interesants ir fakts, ka par republiku Francija kļuva tikai ar vienas balss pārsvaru. Nacionālajā sapulcē "par" nobalso 353, bet "pret" – 352 deputāti.¹¹

Vadoties no monarhiju gāšanām, kuru rezultātā tika veidotas republikas un pieņemtas republikāniskas konstitūcijas, tiek uzskatīts, ka pavisam Francijā ir bijušas piecas republikas:

Pirmā – 1793–1802; Otrā – 1848–

Foto: no personiskā arhīva

1852; Trešā – 1871–1940; Ceturtā – 1946–1958, Piektā – 1958.g. – līdz mūsu dienām.

Svarīgākie mūsdienu Francijas konstitucionālie tiesību sistēmas principi veidojās Lielās Franču revolūcijas periodā. Kā atzīmē profesore Lina Birziņa, revolūcija pavēra ceļu kapitalisma attīstībai un modernas tiesiskas valsts un tiesību izveidei, radīja jaunas valststiesiskas idejas, kuru īstenošanai bija vajadzīgs gandrīz viss XIX gadsimts.¹² Protams, ja runājam par valsts pārvaldi un konstitucionālo subjektu statusu, tad laiks ir veicis nozīmīgas korekcijas, tomēr tieši Francijas revolūcijas idejas, kuras koncentrētas trīs vārdos "Brīvība, vienlīdzība, brālība" (Liberté, Egalité, Fraternité), ir mūsdienu Francijas Republikas tiesiskajā pamatā un bija ierakstītas kā 1946.gada, tā arī pašlaik spēkā esošajā 1958.gada konstitūcijā. 1792.gada aprīļa kaujās ar austriešiem dzimusi Klaudija Žozefa Rugeta de Lislā dziesma *Marsalģeža (La Marseillaise)* ir arī V republikas valsts simbols. Tāpat arī mūsdienu Francijas Republikas trīskrāsu (zils, balts un sarkans) karogs tika apstiprināts jau 1794.gada 15.februāra Nacionālajā konventā.¹³

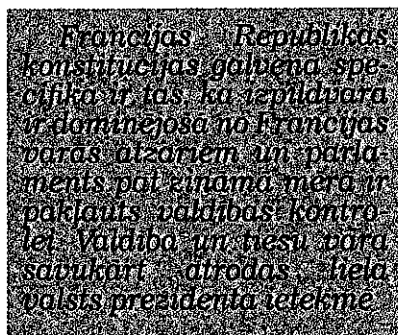
Francijas revolūcijas atstātais mantojums pirmajās pēcrevolūcijas desmitgadēs nostabilizējies tautas apziņā un no 18.gadsimta nonācis 21.gadsimtā kā nacionāla bagātība. Īpaši būtu izceljams tāds pasaules konstitucionālisma pieminēkdis kā Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācija, ko Nacionālā sapulce pieņēma 1789.gada 26.augustā. Šī dokumenta nozīmība nav mazāka par 1787.gada ASV konstitūciju un tās pirmajiem desmit labojumiem. Tas bija labs fundamentis ne tikai Francijas, bet visas civilizētās Rietumu pasaules modernajam cilvēktiesībām.

Jaunā franču jurisprudence stiprināja kapitalismu un lika pamatus

mūsdienu Eiropas jurisprudenci. Šai sakarā noteikti būtu jāpiemin Francijas 1804.gada Civilkodekss (*Code civil*), kas tiek saukts arī par Napoleona kodeksu, jo kodifikācija notika ar imperatora svētību. Kā šajā, tā arī citos Napoleona valdīšanas laikā pieņemtajos kodeksos (1806.gada Civilprocesuālais kodekss, 1807.gada Tirdzniecības kodekss, 1808.gada Krimināli procesuālais kodekss un 1810.gada Kriminālkodekss) iekļautie tiesību principi un idejas pamazām izplatījās Eiropā un vēlāk arī visā pasaulē. Napoleona juristu radītie kodeksi bija ne tikai sava laika ievērojams tiesību jaunrades darbs – tie būtībā nozīmēja revolūciju Eiropas jurisprudencē, jo to mērķis bija maksimāli atbrīvot kapitāla apriti un sekmēt buržuāzijas attīstību. Napoleona laika kodifikācijas iestrādes, protams, attiecīgi grozītas un papildinātas, turpina attīstīties arī mūsdienās. Izņēmums varbūt ir procesuālie kodeksi, un tas arī ir saprotams. Francijas kriminālprocess ir pilnībā nomainīts, bet Civilprocesuālais kodekss ir daļēji atcelts un nopietni papildināts.¹⁴ No šī brīža francūži kļūst par nopietniem vāciešu konkurentiem ne tikai geopolitiskā aspektā, bet arī tiesību sfērā. Francūžu tradīcija visādā ziņā kļūst par vācu konstitucionālo tiesību pretmetu, īpaši jautājumā par leģitīmas valsts varas avotu. Ja vācieši to saskata valstī kā tautas gribas paudējā, tad francūži valstī uztver tikai kā tautas kolektīvās gribas (*collectivité globale*) institūciju. Tauta tiek uzskatīta par galējo un augstāko varas pamatu.* No minētā arī izriet francūžu konstitucionālā nostādne, ka valsts pilsonība nevar būt saistāma ar etnisko piederību pie tautas kā pie kultūrpolitiskās kopienas.¹⁵ Nacionālā suverenitāte pieder tautai, kas saskaņā ar pašlaik spēkā esošās 1958.gada Francijas Republikas konstitūcijas 3.pantu isteno savu varu caur saviem pārstāvjiem un referendumu (vēlēšanu) ceļā. Ne tautas daļa, ne atsevišķa persona nevar piesavināt suverenitātes realizēšanu. Šāda koncepcija ir attīstījusies Lielās Francūžu revolūcijas laikā un pirmo reizi bija lasāma jau Francijas 1790.gada konstitūcijā: "Suverenitāte ir nedalāma, vienota un neatņemama. Tā pieder nācijai; nekāda tautas daļa, nekāda atsevišķa personība to nevar sev piedēvēt."¹⁶

Nemot vērā, ka galvenais pētniecības objekts ir mūsdienu Francijas konstitūcija, nepieciešams aplūkot tās tapšanu, ko nevar izdarīt, nevelot uzmanību V republikas pamatlicējam un politiskajam ideologam ģenerālim Šarlam de Gollam. Viņa slavas gājiens sākas 1940.gadā, kad Francijai uzbruka Vācija. Šarls de Golls vadīja tanku divīziju un, cīnoties ar vācu armiju, parādīja tādu izcilību, ka tika paaug-

stināts par kara ministra vietnieku. Pēc Francijas okupācijas viņš tikās ar Lielbritānijas premjeru V.Čerčilu un ar britu finansiālu atbalstu francūžu kolonijās tika izveidota neliela armija.¹⁷ De Gollu 1940.gada augustā atzīst vairākas koloniju (Kongo, Alžīrija, Kamerūna u.c.) administrācijas. Darbomies Alžīrijas teritorijā, Šarls de Golls 1941.gadā izveidoja Francijas Nacionālo komiteju, kas vēlāk, 1943.gadā, pārtapa par Francijas Nacionālo atbrīvošanas komiteju un bija galvenā francūžu pretestības kustības organizētāja. Kad 1944.gadā Francija tika atbrīvota no nacistiem, Nacionālā atbrīvošanas komiteja kļuva par Francijas pagaidu valdību, kas de Golla vadībā darbojās līdz pat 1946.gadam. Valdība 1945.gadā organizēja nacionālo referendumu, kurā piedalījās 80% balsstiesīgo vēlētāju. Referendumā 96,4% vēlētāju nobalsoja par 1875.gada konstitūcijas atcelšanu un Konstitucionālās sapulces sasaukšanu. Tomēr ceturtās

republikas konstitūcijas pieņemšana nenāca viegli. Tikai ar otro piegājienu 1946.gada oktobrī tauta nobalsoja par Francijas IV republikas konstitūciju. Saskaņā ar šo konstitūciju Francijā tika noteikta stingra parlamentāra kontrole pār izpildvaru, prezidentu ievēlēja divpalātu parlamentu kopēja sanāksmē un jebkuram prezidentam aktam vajadzēja būt valdības ministru kontrasiņētam. 1946.gada konstitūcija bija tipiskas parlamentāras valsts klasiska konstitūcija.¹⁸ Par nožēlu jāsaka, ka šī Francijas ceturtās republikas konstitūcija tomēr neveicināja stabilitāti valstī. Ja Francijas trešās republikas sešdesmit pastāvēšanas gados notika 60 valdību maiņas, tad laika posmā no 1946. līdz 1958.gadam (tikai 12 gados!) tika piedzīvotas jau 24 ministru kabinetu maiņas. Dažas no valdībām eksistēja tikai divas dienas (1949.gadā R.Meijera kabinets no 20. līdz 22.oktobrim un 1950.gadā A.Keija kabinets no 2. līdz 4. oktobrim).¹⁹

1958.gadā Francijā valdīja dziļa konstitucionāla krīze, kuru pastiprināja koloniālie kari Indokinā un Alžīrijā. Ik mēnesi bojā gāja simtiem francūžu, iestājās ekonomiska depresija un

daudzpartiju valdības vairs nespēja kontrolēt situāciju. Izskanēja aicinājumi glābt nāciju un kā glābējs 1958.gada 13.maijā tika aicināts ģenerālis Šarls de Golls. Pēc pusmēneša 1958.gada 1.jūnijā ģenerālis Nacionālajā sapulcē uzstājās ar savas valdības deklarāciju, kurā viens no galvenajiem punktiem bija esošās konstitūcijas revīzija. Nacionālā sapulce Šarlu de Gollu atbalstīja ar 329 balsīm (224 balsis bija pret). Tādējādi parlaments ar 1958.gada 3.jūnija likumu ģenerāli pilnvaroja vadīt valsti un sagatavot jaunu konstitūciju, kuru jāsaskaņo ar parlamenta izveidotu konsultatīvo komiteju (*comité consultatif*). Respektīvi, ģenerālis līdz jaunās konstitūcijas pieņemšanai sarežģītajos iekšpolitiskajos un ārpolitiskajos apstākļos ieguva izpildvaru un ārkārtas varas pilnvaras likumdošanas jomā.²⁰

Nacionālā sapulce ģenerālim ārkārtas pilnvaras piešķīra uz pusgadu, un viņš šai laikā ierosināja tautas nobalsošanai jaunu Konstitūcijas projektu.²¹ 1958. gada 28. septembrī šī konstitūcija tika pieņemta tautas referendumā. Par Francijas Piektās republikas konstitūciju nobalsoja 80% francūžu vēlētāju. Konstitūcija stājās spēkā jau tā paša gada 4.oktobrī un ir spēkā vēl joprojām. Jāpiezīmē, ka pēc konstitūcijas spēkā stāšanās tieši Šarls de Golls kļuva par pirmo V republikas prezidentu (1958 – 1969).

Francijas Republikas 1958.gada konstitūcija salīdzinājumā ar 1946.gada pamatlikumu ievērojami samazināja Francijas parlamenta pilnvaras. Tas, protams, ir liels ģenerāļa Šarla de Golla nopelns. Ģenerālis bija liels parlamentārās iekārtas kritiķis, kas vācu okupācijā un Trešās republikas sabrukumā vainoja galvenokārt parlamentāro valsts iekārtu. Valsts prezidents šai spēcīgi centralizētas valsts organizācijā atradās hierarhijas augšgalā. Francijas 1958.gada konstitūcija izveidoja tādu politisku režīmu, kas, saglabājot parlamentārismu, palielināja prezidenta pilnvaras, asimilējot prezidentālas un parlamentāras pārvaldes elementus. Sintēzes ceļā tika izveidots jauns, demokrātisks modelis – pusprezidentālisms (*semiprésidentiel*), kas ieguva arvien vairāk piekritēju visā pasaulē (piemēram, Krievijā, Ukrainā u.c.).²² Lai novērstu šādus vēstures recidīvus un iedibinātu arī iekšpolitisku stabilitāti, ģenerālis²³ izveidoja stingras un nepieņemamas valsts iekārtas modeli, kurā parlamenta loma tika samazināta līdz minimumam. Tomēr, lai arī šī konstitūcija koncentrē valsts izpildvaras rōkas ievērojamu varu, kas lielā mērā nav atkarīga no politisko organizāciju ietekmes, parlamentam ir sava noteikta loma.

Turpinājums – 12.lpp.

Citu pieredze

Francijas Republikas savdabīgā konstitūcija

Turpinājums no 11.lpp.

Laikā pēc 1958.gada konstitūcijas pieņemšanas līdz pat deviņdesmito gadu sākumam Francijas politiskajai sistēmai raksturīga prezidenta varas pastiprināšanās, kuras rezultātā nopietni sāka apsīkt parlamenta radošā darbība. De Golla sākotnējais 1958.gada modelis tika koriģēts 1962.gadā, veicot konstitucionālu reformu, pēc kuras Francijas konstitūcija tika grozīta, atsakoties no elektorāta principa prezidenta vēlēšanās, tika ieviests tautas vēlēta prezidenta institūts. Šķiet, vēl nenovērtēts efekts ir arī pirms dažiem gadiem ieviestajam piecu gadu prezidentūras termiņam. Neko nemainīja Šarla de Golla aiziešana no politiskās skatuves pagājušā gadsimta sešdesmito gadu beigās. Francijas pusprezidentālisms ir darbotiespējīgs vēl joprojām.²⁴ Vērts piezīmēt, ka problēmu novēršana ar jaunas konstitūcijas pieņemšanu 1958.gadā franču tautā nostiprināja iluzoru pārliecību, ka jebkuru samilzušu valstisku problēmu var atrisināt ar jaunu konstitucionālu likumu pieņemšanu. Tāpēc nav brīnums, ka tiklīdz Francijas Republikā ir krīzes pazīmes, politiķi tūlīt demonstratīvi sāk meklēt trūkumus konstitūcijā.²⁵

Lai arī pusprezidentālisms ir šķietami stabils Francijas politiskās sistēmas elements, jautājums par iespējamu tuvināšanos parlamentāras republikas modelim ir radies vairāk-

kārt. Savulaik Fransuā Miterāns savas priekšvēlēšanu kampaņas laikā popularizēja idejas par nepieciešamību veikt Francijas Piektais republikas konstitūcijas revīziju jautājumā par prezidenta pilnvaru ierobežošanu par labu parlamentam. F.Miterāns pirms savas ievēlēšanas puda skaidru viedokli par nepieciešamību palielināt parlamenta varu, vienlaikus samazinot valsts prezidenta rokās atrodošos varas koncentrāciju. Kā būtisku priekšnosacījumu šādā sistēmas maiņā nākamais Francijas prezidents norādīja uz nepieciešamību palielināt tiesu varas neatkarību no prezidenta. Tomēr, kā pamatoti ironizē laikraksts *Time*²⁶, prasības par prezidenta institūcijas ierobežošanu tā arī palika priekšvēlēšanu lozungu līmenī un istenotās netika. F.Miterāns pēc tam, kad ieguva prezidenta amatu, tāpat kā citi prezidenti savās rokās sāka koncentrēt varu. Kad ASV prezidents Niksons, tiekoties ar Miterānu, jautāja, ko tas domā par Šarla de Golla ieviestajām pilnvarām, Francijas prezidents atbildēja: "Skaidrs, ka mums nepatika, kad tās bija viņam (de Gollam), taču iepatīkās, kad pašī tās ieguvām!"²⁷

Atgriežoties pie Francijas Republikas 1958.gada 28.septembra konstitūcijas jasecina, ka tās galvenā specifika slēpjas apstākļi, ka izpildvara ir dominējošā no Francijas varas atzariem un parlaments pat zināmā mērā

ir pakļauts valdības kontrolei. Valdība un tiesu vara savukārt pēc Šarla de Golla ieceres atrodas lielā valsts prezidenta ietekmē. Francijas 1958.gada 28.septembra konstitūcija nosaka, ka valsts politiskā sistēma ir tradicionāli republikāniska un ka Francija ir demokrātiska, nedalāma un sociāla valsts, kuras pārvaldes forma ir unitāra. Konstitūcijas 2.pantā franču valodai ir noteikts valsts valodas (republikas valodas) statuss.

Lielākā daļa Francijas V republikas 1958.gada konstitūcijas normu ir veltīta Francijas valsts institūciju statusam un savstarpējām attiecībām. Saskaņā ar konstitūciju Francijas valsts pārvaldes sistēmā ir divi vēlēti subjekti, kas realizē valsts varu. Kā valsts galva (prezidents), tā parlaments ir tautas vēlēti. Izpildvaru realizē valdība, kas par savu darbību formāli ir atbildīga parlamenta apakšpalātas priekšā, jo Francijas prezidentam nav tiesību atsaukt ministru prezidentu. Prezidentam ir tiesības vadīt Ministru padomes sēdes, taču viņš nav valdības galva. 1958.gada Francijas Republikas konstitūcijas 9.pants prezidentu apzīmē par nozīmīgāko publiskās varas (*puissance publique*) subjektu.

Vel jāpiebilst, ka Francijas konstitūcija ir samērā neliels juridisks dokuments, kas sastāv no īsas preambulas un 17 nodaļām un 89 pantiem.

Ja Francijas pamatdokumentu aplūko bez detalizētākas izpētes, var secināt, ka tajā maz uzmanības veltīts pamattiesībām un tāpēc to klūdaini var ieskaitīt "politisko konstitūciju" grupā. Tas nav pareizi, jo šā 1958.gada Francijas konstitūcijas preambula izradās ir tikai "vārti" uz veselu Francijas cilvēka un pamattiesību konstitucionālo krātuvi.

¹ History From Ancient Times to the Fifth Republic// Pre-Revolutionary France: a slow gestation period/ <http://www.france.diplomatie.fr/france/gb/histoire/histoire01.html>

² Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования. - Москва, 1994. - с. 433.

³ Birziņa L. Francijas tiesību vēsture. - Rīga, 2000. - 46. lpp.

⁴ Birziņa L. Lielā franču buržuāziskā revolūcija. - Rīga, 1989. - 26.-27. lpp.

⁵ Zālītis F. Vispārīgā vēsture. - Rīga, 1938. - 99. lpp.

⁶ France Republic, Official adoption decree/ <http://www.fotw.net/flags/fr.html>

⁷ Конституции государств Европейского Союза. - Москва, 1997. - с. 658.

⁸ Под.ред. Батыра К. История государства и права зарубежных стран. - Москва, 2003. - с. 288.

⁹ R.C.van Caenegem. An Historical Introduction to Western Constitutional Law. - Cambridge University Press, - 1996. p.182.

¹⁰ Zālītis F. Jaunāko laiku vēsture. - Rīga, 1939. - 111. lpp.

¹¹ Francijas Trešās republikas 1875.gada konstitūcija sastāvēja no 1875.gada 24.februāra likuma par Senāta organizāciju, 1875.gada 25.februāra likuma par publiskās varas organizāciju un 1875.gada 16.jūlija likuma par publiskās varas institūciju savstarpējām attiecībām.

¹² Birziņa L. Francijas tiesību vēsture. - Rīga, 2000. - 52. lpp.

¹³ Turpat.

¹⁴ Official Website of the Office of the French Presidents - The institutions - The symbols/ <http://www.elysee.fr/ang/instit/symb1.htm> ; Под.ред. Батыра К. История государства и права зарубежных стран. - Москва, 2003. - с. 251.

¹⁵ Dadomo C., Farran S. The French Legal System. - London: Sweet&Maxwell, 1996. - p.26.

¹⁶ Tas ir ļoti atšķirīgi no citu Eiropas valstu (līdz šim brīdim arī no Latvijas) tiesiskās idejas, kas pilsonības institūta patieso leģitīmo izcelsmi saskata kultūrpolitiskajā nācijā. Francijas kaimiņvalstij Vācijai tās pieeja sevišķi izpaužas

1939.gada repatriācija uz "āterlandi", kad vienā gadā Latvija zaudēja savu spējīgo un intelektuālāko minoritāti - milzīgu potenciālu - baltvāciešus. Francijas pieeju apstiprina savukārt pagājušā gadsimta 50.gadi, kad Francija centās integrēt savu Āfrikas koloniju arābu un melnādainos iedzīvotājus, turklāt daudziem no tiem ļaujot naturalizēties par Francijas pilsoņiem.

¹⁷ Lamentovičs V. Mūsdienu valsts. - Rīga, 1996. - 17-18.lpp.

¹⁸ Жакке Ж.П. Конституционное право и политические институты. - Москва, 2002. - с. 54.

¹⁹ Смирнов В. Франция в XX веке. - Москва, 2001. - с. 165.-166.

²⁰ Dickson B. Introduction to French Law. - Great Britain: Pitman publishing, 1994. - p.42.

²¹ Kuleša V.T., Vinčoreks P. Demokrātija 20.gs. nogalē. - Rīga, 1996. - 66.lpp.; Смирнов В. Франция в XX веке. - Москва, 2001. - с. 197.

²² Под.ред. Баглая В. Конституционное право зарубежных стран. - Москва, 1999. - с. 437.

²³ France under General de Gaulle/ <http://www.france.diplomatie.fr/france/gb/histoire/histoire06.html>

²⁴ Ievads Politikā. - Rīga, 1998. - 217.lpp.

²⁵ Kisindžers H. Diplomātija. - Rīga, 2001. - 121. lpp.

²⁶ Watershed of 1968 and the post-de Gaulle Era/<http://www.france.diplomatie.fr/france/gb/histoire/histoire07.html>

²⁷ Točs S. Piecu procentu vēlēšanu barjera nav brīnumnūjiņa // Labrīt 1995. - 11.janvāris.

²⁸ Mitterand attacked Charles de Gaulle's Republic as a "permanent coup d'etat"/ *Time*, February 12, 1996.

²⁹ Turpat.

³⁰ Plamše K. Šogad jāvienojas par Eiropas konstitūciju // *Diena*, 2003. - 8.janvāris.

³¹ Constitutional texts The Constitution of 1958. // Bell J.French Constitutional Law. - Great Britain, Oxford Clarendon Press, 1992.-p.260.

Francijas Konstitūcija nopietni tika grozīta 1992.gadā sakarā ar iestāšanos Eiropas Savienībā. 1958.gada konstitūcijā tika iekļauta jauna XIV nodaļa, kas sastāv tikai no viena paša 88.panta. Nodaļa nosaukta "Par apvienošanās līgumiem" un ieviesta saistībā ar Eiropas Savienību. Minētais 88.pants nosaka, ka Francijas Republika ar nolūku atbilst civilizāciju ir tiesīga noslēgt vienošanās par apvienošanās ar jebkuru valsti, kas vēlas. Francija kopā ar Lielbritāniju un Spāniju atbalsta "dalībvalsts modeli" atšķirībā no Vācijas, kas atbalsta "federācijas modeli" ar visām no tā izrietošajām sekām.²⁸ Konstitūcijas 88.-1.pants nosaka, ka Francija iestājas Eiropas apvienībā un Eiropas Savienībā, kuru izveidošanu nosaka valstu brīvā izvēle un noslēgtie līgumi savu kopīgu pilnvaru realizēšanai. Ja starptautiskās vienošanās ir pretrunā ar kādu no Francijas Konstitūcijas normām, tie Francijas teritorijā netiek atzīti par saistošiem. Jāteic, ka Francijas 1958.gada konstitūcija pašlaik ir labi pielāgota starptautisku aktu integrācijai, kas nepārtraukti tiek pieņemti Eiropas Savienībā. Piemēram, ar referendumu Francija nodeva ES pārvalde vairākas valsts pārvaldes funkcijas, kas līdz tam ar konstitūciju bija noteiktas tikai kā Francijas valsts pārvaldes prerogāta. Konstitūcijas 88-2.pantā ir atsauce uz Francijas Republikas 1992.gada 7.februārī parakstīto Eiropas Savienības līgumu, kas nosaka, ka Francija Eiropas institūcijām deleģē pilnvaras, kas saistās ar ES noteikumu realizāciju jautājumos par ekonomisko un valūtas apriti, kā arī ievērot noteikumus, kuri attiecas uz ārējās robežas šķērsošanu Eiropas Savienības valstīs. Būtiski ir minēt konstitūcijas 88.3 pantu, kas Eiropas Savienības pilsoņiem piešķir tiesības vēlēties un tikt

izvēlētiem Francijas municipalitātēs.²⁹ Tiesa, minētās konstitūcijas normas pirmajā daļā ir iekļauts nosacījums, ka ES pilsonim ir jādzīvo Francijā, bet otrajā daļā noteikts, ka šie ES pilsoņi nevar ieņemt mēra vai mēra vietnieka amatu, kā arī piedalīties senatoru izvēlēšanas kolēģiju izveidē un, loģiski, arī senatoru vēlēšanās. Francijas Republikas prezidentam ir piešķirtas konstitucionālās pilnvaras, apejot parlamentu, nodot nobalsošanai referendumā kārtā starptautiskos tiesību aktus ar nosacījumu, ka tie nav pretrunā ar konstitūciju. Vienlaikus konstitūcija nosaka, ka starptautiskie tiesību akti vai starptautu vienošanās pakti, kuri noteiktajā kārtībā ratificēti vai apstiprināti, stājas spēkā un ir augstākstāvošie tiesību akti ar to brīdi, kad tie publicēti. Francijas Konstitucionālajai padomei ir piešķirtas tiesības izskatīt jautājumu par to, vai starptautiskais līgums, kuru noslēdzis kāds no valsts pārvaldes orgāniem, ir pretrunā ar konstitūciju. Tas notiek pēc valsts prezidenta, ministru prezidenta, parlamenta palātu priekšsēdētāju vai 60 parlamenta deputātu pieprasījuma. Ja Francijas Konstitucionālā padome konstatē šādu pretrunu, tad attiecīgā likumprojekta ratifikācija vai pieņemšana tiek atlikta līdz brīdim, kad ir vai nu realizēti grozījumi attiecīgajā konstitūcijas daļā vai par jaunu tiek pārstrādāts starptautiskais līgums.

Sakarā ar Francijas Republikas 1958.gada konstitūcijas grozīšanas kārtību tā pieskaitāma "stingrajām konstitūcijām", jo tiesības ierosināt konstitucionālos grozījumus (konstitūcijas grozīšanas iniciatīva) saskaņā ar konstitūcijas 89.pantu piemīt tikai valsts prezidentam, kas to dara pēc premjerministra vai parlamenta locekļu priekšlikuma. Jāpiebilst: ja grozījumu

prezidentam "iesaka" ierosināt parlamentārieši, tad tiem saskaņā ar Konstitūcijas 89.panta otro daļu abas Francijas parlamenta palātās jābūt apstiprinātiem identiskā redakcijā. Šo konstitucionālo labojumu ratifikācija var tikt veikta divos veidos:

- tautas nobalsošana, kurā nepieciešams gūt vienkāršu balsu vairākumu;
- speciāli šim nolūkam tiek saaukts Francijas Konstitucionālais Kongress, kurš ar trīs ceturtdaļām balsu vairākumu pieņem grozījumus Francijas Republikas konstitūcijā.

Parasti tieši valsts prezidents ir tas, kas var izvēlēties vienu no šiem veidiem. Par referendumu pamatā būtu skaidrs, bet Kongress ir cita lieta. Francijas Republikas konstitūcija paredz, ka grozījumu projektu var arī nenodot tautas nobalsošanai referendumā, ja prezidents nolēm j to iesniegt izskatīšanai parlamentā. Tādā gadījumā parlaments tiek sasaukts kā konstitucionālais Kongress (tāda kā Satversmes sapulce), kas būtībā ir abu palātu deputātu kopēja sapulce. Visa darba organizācija un procedūras jautājumi ir Kongresa biroja ziņā. Par Francijas Konstitucionālā Kongresa biroju automātiski kļūst Nacionālās sapulces (apakšpalātas) birojs un to vadīt uzņemas Francijas Nacionālās sapulces priekšsēdētājs. Likumprojekts par konstitūcijas grozījumiem skaitās apstiprināts, ja kongresā to apstiprina trīs piektdaļas no sasauktā kongresa pārstāvju kopskaita. Kongress var tikai apstiprināt vai atcelt šos labojumus konstitūcijā, taču labojumus tajos diskusiju laikā nevar iekļaut. Nobeidzot par grozījumiem, jāatzīmē, ka Francijas konstitūcijas 89.pants aizliedz pat sākt konstitūcijas grozīšanas procedūru, ja grozījumi apdraud valsts teritorijas vienotību.

Informācija

Atkārtoti eksaminēs administratorus

No 1.novembra līdz 12.novembrim turpinās pieteikšanās uz apmācības programmu atkārtotai sertifikācijai tiem maksātspējas procesa administratoriem, kuriem sertifikātu derīguma termiņš ir 2004.gada 31.decembris.

Piesakoties uz apmācību atkārtotai sertificēšanai, ir jāiesniedz pieteikuma forma, kas atrodama arī Maksātspējas administrācijas (MNA) interneta mājas lapā www.mna.gov.lv, un dokumenti, kas apliecina publisko pakalpojumu samaksu.

Šī gada 23.oktobrī stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi, kas nosaka Maksātspējas administrācijas sniegtu publisko pakalpojumu izcenojumus.

Noteikumi paredz, ka maksa par maksātspējas procesa administratoru apmācību atkārtotai sertificēšanai ir 150 latu, savukārt par atkārtoto sertificēšanu jāmaksā 80 latu.

Maksātspējas administrācijas direktors Aldis Gobzems uzskata, ka administratoru atkārtotā sertifikācija, kas norisināsies pirmo reizi, noteikti parādis tendenci, vai visi sertificētie administratori, kas veikuši maksātspējīgu uzņēmumu administrēšanu, vēlas turpināt šo darbu.

Pēc apmācības noklausīšanās Maksātspējas administrācija veiks atkārtoto sertificēšanu un izsniegs sertifikātu uz pieciem gadiem, saglabājot

iepriekš piešķirtā sertifikāta reģistrācijas numuru.

Maksātspējas administrācija ir tiesīga atteikt atkārtoti sertificēt pretendentu, ja tas nav pildījis likumā noteiktos administratora pienākumus, ja uz pretendentu attiecas likumā "Par uzņēmumu un uzņēmējdarbību maksātspēju" administratoram noteiktie ierobežojumi, kā arī ja pretendents ar tiesas nolēmumu ir atzīts par ricībasnēpīgu vai ja viņš ir sniedzis nepatiesas ziņas.

Pēc valsts aģentūras "Maksātspējas administrācija" datiem, šogad sertifikāta derīguma termiņš beidzas 65 sertificētiem maksātspējas procesa administratoriem.

Dace Avena,
MNA direktora palīdz